

Az amerikai legelső unitárius ekklesia 75-ik évfordulójának ünnepélye.

Folyó évi october 29-én egy lélekemelő ünnepély folyt le az „első független Krisztus egyházban“, Baltimorban (First Independent Christ's Church). A hívek buzgóságából kiújították, szép toronnyal ékesítették fel, s *Pratt Enoch*, ki egy pár évvel ezelőtt egy nyilvános könyvtárt állított fel a város számára, egy gyönyörű szép orgonát készíttetett a maga költségén. A templomot újra felszentelték nagyszámu hallgatóság előtt. A templom nagy szerepet játszott az amerikai unitarismus történelmében. Az amerikai unitarismusnak ez a *bölcsője*. Az 1818-iki év oct. 29-én, a nagy *Channing* szentelte volt fel e templomot, s beszédje, melyet ez alkalommal tartott, egész forradalmat idézett elő a szabadelvű theologia mezején; s ekkor indult meg az unitárius mozgalom, mely csakhamar elárasztotta Uj-Angliát, s Boston és Cambridge lett a központ.

Az egyházi gondnok elnöke, *Lilly Allonzo*, előadva a templom újra építésének történelmét, dr. *Weld* lelkészhez fordult, s így szólt: „a Tisztelendő ur lelkésítő szózata és erélyes támogatása nélkül nem értük volna el célunkat; most pedig felkérem, szíveskedjék e templomot újra felszentelni a „*Mindenható Isten tiszteletére*.“

Dr. *Weld* lelkész találó szavakkal üdvözölte az ekklesia tagjait, s a más vallásfelekezetek képviselőit. Az építtető bizottság tagjaihoz így szólt: „Önök bebizonyították buzgóságukkal, hogy a 19-ik százban is lehet az *Istennek imaházat* építeni, ha vallásos érzelem honol a szivekben.“

„Baltimori polgárok, s különböző vallásfelekezetek képviselői! Ezelőtt 75 évvel at áink egy kérést adtak volt be *Mary-land* (állam) törvényhatóságához, melyben szabadalmat kértek a szabadelvű keresztény vallás ígéinek a hirdetésére. Megadatott. S e helyen felépült a régi templom. Minő változás! Akkor az Egyesült Államok lakossága csak 10 millió volt Baltimor egy jelentéke en tengerparti város. *Monroe* Jakab, akkori elnök, csak 21 államnak volt az elnöke. Dr. *Freeman* Jakab, ki akkor a *bostoni Kings'chapel*-ben volt Rector, vetette mag az alapját ez egyháznak, megtagadván bizonyos tévedéseket a „Közönséges imakönyvben“ (Common Prayerbook), s így ez ekklesia lett a *legelső unitárius egyház* Amerikában. 1818. oct. 29-ke s 1893. oct. 29-ke közötti idő alatt minő nagy változás ment végbe az emberiség vallási nézeteiben s gondolkozásmódjában!... Ezelőtt

75 évvel unitáriusnak lenni, ahhoz nagy lelki és személyes bátorság kellett. Ez az új világ a szigorú Calvinizmus sötét fellege és láncza alatt állott. A kegyelem és szeretet Istene: a harag és rettegés Istene volt. És ma, minő változás! A Jézus evangéliuma a maga eredeti tisztaságában hirdettetik legtöbb egyházban! Atyáink érezték egy jobb kor eljövetelét. Ezért küzdöttek. Legyen áldott emlékezetök. Legyen e templom újból felszentelve az „*egy igaz Isten tiszteletére: a Jézus eredeti evangéliumának a hirdetésére, s a humanizmus terjesztésére*“!

Ezután dr. *Weld* dr. *De Normandie* lelkészt (Bostonból) ajánlotta bé, ki az egyházi beszédet tartotta. Különös játéka a sorsnak, hogy 1632-ben éppen egy dr. *Normandienak* a templomában, *Weld Tamás* lelkész, a jelenleginek egyik őse, ki egyike volt a legtürelmetlenebb puritánoknak, prédikált. Dr. *De Normandie* az alapige nyomán: *Halljad, oh, Izrael, a mi Urunk, Istenünk, egy Isten*“, egy hatalmas beszédet tartott. Visszapillantást tett az unitarizmus multjára, elkezdve *Magyarországon*, egészen 1816-ig, az amerikai mozgalomig, a mikor october 12-én tartatott az első meeting (gyűlés) Baltimorban. Dr. *Sparks* Jared volt az első unitárius lelkész Baltimorban. Dr. *De Normandie* hivatkozott az unitáriusok tevékenységére, s a hirneves lelkészekre, mint: *Channing, Dewey, Emerson, Hedge, Priestley, Bellows, Gannett, Parker, Furness, Ware, Peabody, Devery, King, Putnam, Clarke*. Hivatkozott a jeles unitárius költők és írókra, mint: *Longfellow, Lowell, Holmes, Bryant, Hawthorne, Bancroft, Motley, Prescott, Hildreth, Sparks, Hale, Parkman, Thoreau, Childs, Alden, Lukretia Mott, George Ticknor Curtis, Margaret Fuller* és *Helen Hunt Jackson*.

Hivatkozott az unitárius philantropokra és államférfiakra, mint: *John Adams, John Quincy Adams, Jefferson, Franklin, Edward Everett, Fischer Ames, Judge Storey, Daniel Webster, Sumner, Calhoun, Peter Cooper, Horace Man, Samuel S., Howe, Agassiz, Pierpont, Benjamin Pierce, Tuckerman, Dorothy Dix, Eliza Abbott*.

Dr. *De Normandie* tényekkel bizonyította be az unitáriusok befolyását Amerika mive ödésére és fejlődésére 1818 óta 1893-ig. Az estéli isteni tisztelet alkalmával *Grindall Reynolds*, az amerikai unitárius társulat titkára prédikált szintén nagy hatással.

A „*Baltimore American*“ című lap oct. 30-iki számát, a mely után e sorok közölve vannak, dr. *Weld* lelkész küldötte el, a többek közt ezeket irván: „Mi mindnyájan élénken emlékezünk amaz érdekes napra, a mikor Ön 1882-ben december 24-én a mi történelmi nevezetességű templomunkban, mint a legrégebb unitárius egyház tagja, az unitarizmus multjáról és jelenéről mindnyájunkra mély benyomást gyakorló beszédet tartott. Azt hiszem, Önt érdekelni fogja, hogy ódonszerű templomunk újra épült, s hogy ezt újra felszenteltettük az „*Egy Isten tiszteletére*“. Csak azt sajnáltuk, miért nem lehetett közöttünk a magasztos ünnepélyen!“ . . .

Gyöngymondatok.

(Ujkori íróktól.)

Egyetértés. Egyezés.

Vajha mind egy akaraton és pedig jó akaraton volnánk! minő pusztulása lenne a porkoláboknak és bitófáknak! *Shakespere.*

Az önkénytől függő kikötés semmivé teszi az alkut. *Czuczor.*

Vannak uralkodó családok, világi szokás szerint, kiket egyezésre hozni lehetetlennek tarthatánk; s ime kiegyeztek! Hogy volt ez lehetséges? holott a vallás is. velek felsült, eredménytelenül megszégyenült. No de itt érdek szerepelt, a mi könnyen megteremtette az eredményt. *La Bruyère.*

Egyház. Egyházi rend.

A fölség határozottan tiltsa meg, hogy bármely egyházi rend is idegen főnöktől ne függjön; mert ez annyi, mint fölségsértés bűnténye. *Voltaire.*

Az egyházi testületek javai és szerzeményei a világi hatóság felügyelete alá kell hogy tartozzanak, hogy azok értéke és használata ismerhető legyen. Ha ezen gazdagság forgalomból kivett tömege igen erős lenne, ha jövedelmök helyes szükségüket jóval fölülmulná, ha gyűjteményök a többi polgárokat elszegényitené: mindekkor kötelessége volna a világi hatóságnak, mint közös honatyának, ezen gazdagságokat kevesbiteni, megosztani, forgalomba hozni, — a mi az államéletet teszi — sőt másnemű használatokra fordítani a társadalom javára. *Voltaire.*

Az egyház a tudákkórosak menhelye; de a királyok annak támaszai: és majd a ministerei padok az egyháznagyok padjaivá lesznek. *Beranger.*

Nem vagyok elfogult az egyház kiváltságaival szemben, sőt akarom, hogy hatáskörük egyszer szabályoztassék. *Montesquieu.*

Egyszerűség.

Az egyszerűség kedves, tudomány és mesterség nélkül. *Boileau.*

A paloták fénye meghat, de ott az unalom szokott nyögni. Lehet asz talkendő nélkül enni és szalmán aludni. *Beranger.*